

Trap Danmark

En kildekritisk benyttelse af det topografiske værk

Mette Ladegaard Thøgersen
Kartografisk Dokumentationscenter
Syddansk Universitet

Disposition

1) Min baggrund og motivation

2) Kildekritik

- Ophavsbestemmelse og funktion
- Værkets opbygning
- Kritik: Indhold og brugbarhed Opsummering

3) Eksempler på benyttelse

4) Kort konklusion

Min baggrund og motivation

Projekter:

- Mit ph.d.-projekt om de nye byer i Danmark
- Det digitale Atlas over Kulturmiljøer i Danmark

Artikler:

- Per Boje: "Trap gennem tiderne" i *Bol og By*, 1997
- Niels Nielsen: "Trap Danmark" i *Danske Opslagsværker*, 1972-1974

- Egne erfaringer
- Kildestudier af redaktionens arkiv

Ophavsbestemmelse og funktion

Initiativtageren **J. P. Trap** (1810-1885)

De fem udgaver:

1. udg. 1858-1860

2. udg. 1872-1879

3. udg. 1898-1906

4. udg. 1920-1932

5. udg. 1953-1972

Redaktører:

J. P. Trap

J. P. Trap

Harald Weitemeyer (Gunnar Knudsen)

Gunnar Knudsen (Weitemeyer † 1921,
Peter Skautrup)

Peter Skautrup (Gunnar Knudsen † 1952, Niels
Nielsen, Povl Engelstoft † 1961, Therkel
Matthiessen † 1967).

(Færøerne og Grønland: Jóannes Rasmussen, Christian Vibe)

”Generationer”

Statistisk-topographisk Beskrivelse
af
Kongeriget Danmark

J. P. Trap,

Forf. og Red. af Bogen og Kartet.

Specielle Deel.

J. P. TRAP
KONGERIGET
DANMARK

TREDJE OMARBEJDEDE UDGAVE
UNDER REDVIRKNING AF
V. FALBE-HANSEN OG H. WESTERGAARD
UDARBEJDET AF
H. WEITEMEYER

ANDET BIND

J. P. TRAP
DANMARK

FEMTE UDGAVE

REDIGERET AF
NIELS NIELSEN · PETER SKAUTRUP
POVL ENGELSTOFF

FREDERIKSBORG AMT

Statistisk-topographisk Beskrivelse
af
Kongeriget Danmark

J. P. Trap,

Red. og Forf.

Specielle Deel.

Forlagt af Forlagsbureauet i Kjøbenhavn.

H. E. Schønning, K. E. C. Gads, Kjøbenhavn. G. E. C. Gads.

Statistisk-topographisk.

1870.

J. P. TRAP
KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE
UNDER REDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE
UDARBEJDET AF
HARALD WEITEMEYER

II. BIND
FREDERIKSBORG AMT
KØBENHAVNS AMT
HOLBÆK AMT

KØBENHAVN 1929
G. E. C. GADS FORLAG
GADSDANS OG FREDERIKSGADEN

J. P. TRAP
DANMARK

FEMTE UDGAVE

REDIGERET AF
NIELS NIELSEN · PETER SKAUTRUP

TRAP DANMARK
OG
KOMMUNEINDELINGEN
FR. 1. APRIL 1920

NØGLE
TIL ORIENTERING
BIND XV

TILRETTET OG UDARBEJDET AF
NIELS NIELSEN
UNDER MEDVIRKEN AF
GUDRUN ERBESEN.

G. E. C. GADS FORLAG · 1929

Disposition

- Almindelig del: Landet som helhed

- Speciel del: De enkelte lokaliteter

Topografisk disponeret

(amt, købstad, herred, sogn)

Købstadssogne og landsogne beskrevet separat og forskelligt

Rækkefølge: Sjælland => Fyn => Jylland

Grundstrukturen bibeholdt i alle fem udgaver

(stadig mere omfangsrig og detaljeret)

Spørgsmål til værket og dets benyttelse

Styrker:

- Hele landet
- Fem nedslag
- Samme opbygning
- Kan give et godt overblik

Svaghed:

- Ikke en totalregistrering

Spørgsmål:

- Indsamlingsmetode?
- Fokus og prioritering?
- Relationen mellem de enkelte udgaver og bind?
- Funktionernes lokalisering (funktion og stednavn)?

Redaktionen indberetninger

Om arkivet:

Privatarkiv (under J.P. Trap)

Afleveret af redaktionen 1961-63

Antal pakker: 75

1.-4. udgave: 44 pakker (primært 3.-4. udgave)

5. udgave: 31 pakker

Ikke ordnet

Bevaringsgrad:

Langt fra komplet

Sporadisk bevaring af især de tidligste udgaver

Indtryk af arkivstudierne

De tidligste udgaver

1. udgave:

- Sporadisk bevaret

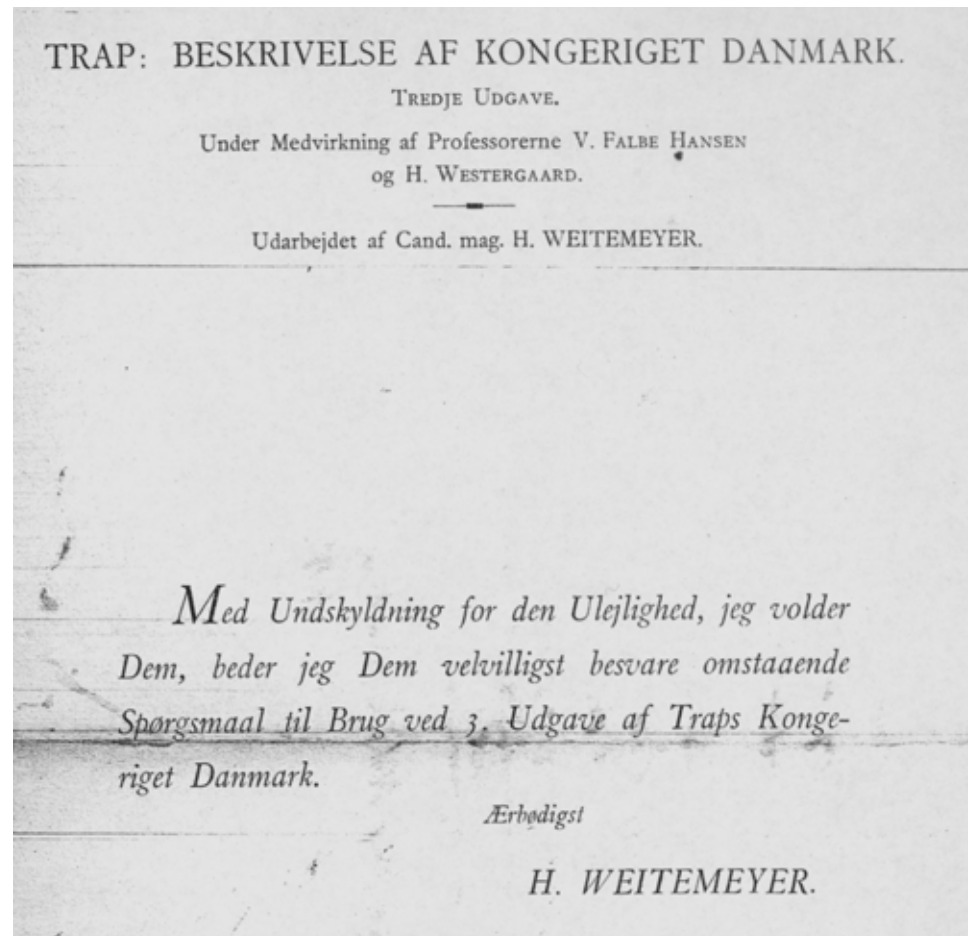
2. udgave:

- Sporadisk bevaret
- Undersøgelse af korrespondance mellem redaktionen og lokale meddelere (primært præster)
- Specifikke oplysninger
- Ikke muligt at gennemskue en bestemt systematik

Om J.P. Trap

3. udgave. Fortrykt henvendelse

Kilde: RA 10091, pakke 43

3. udgave

- Fremsendelse af en kopi af forrige udgaves beskrivelse

- Annoncering i lokale aviser:

”Trap. Da jeg i denne Tid forbereder den nye Tekst til Ringkøbing og Ribe Amter til Udgivelse, beder jeg alle, som have Rettelser til den nye Udgave eller nye Oplysninger, om godhedsfuldt snarest at indsende disse under nedenstaaende Adresse. H. Weitemeyer. Erik Menveds Vej 2, København V.” (Ribe Stiftstidende, 1902)

=> Mange henvendelser

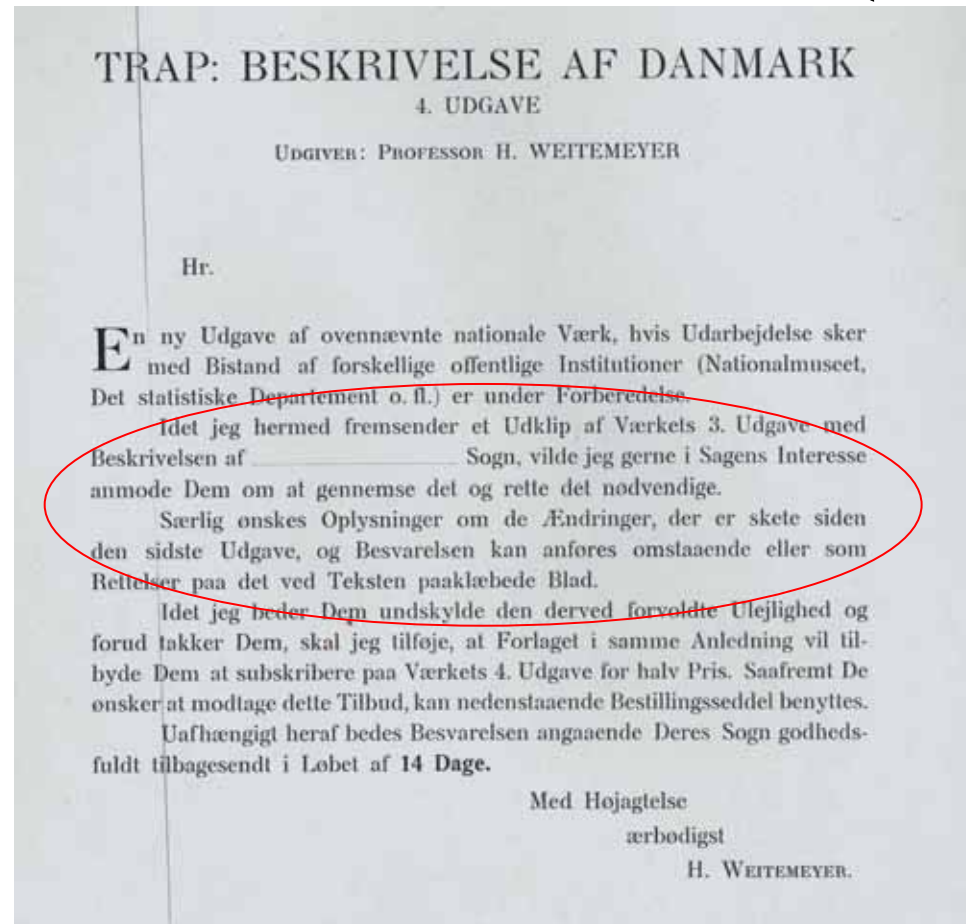
- Fremgangsmåde: Mere systematisk

- Korrespondance med forlaget

- Kritik og rettelser

4. udgave. Forside til skema (landsogn)

Kilde: Udsnit af forside til skema, RA 10091, pakke 6

4. udgave, Frederiksborg amt (1918)

- ”Ændringer i **kommunale Forhold**.
- Ændringer ved **Kirker** eller **Skoler**.
- Ved de nyopførte **Kirker** bedes anført Opførelsesaaret, af hvilke Dele Kirken bestaar, Inventar af særlig Interesse, Arkitektens Navn.
- **Forsamlings-** og **Missionshuse** (Opførelsesaar m.m).
- **Hospitaler, Fattiggaarde, Stiftelser** (Opførelsesaar m.m., Antal Pladser).
- **Mejerier**.
- **Større Fabriksanlæg**.
- **Gaarde** over 12. Td. Hartk. (deres Hartkorn, Ejendomsskyld, Areal, deraf Ager, Eng, Skov etc.)
- Der ønskes Oplysninger om **naturskønne Steder**, om Steder, hvor Folk søger hen paa Skovture, til Badning osv., om **Gæstgiverier** og **Traktørsteder** paa saadanne Steder, der i turistmæssig Henseende har Betydning”

(fra skema til *Trap Danmark*, 4. udgave, Frederiksborg amt, RA 10091, pakke 6)

4. udgave, Vejle amt (1925)

I indledningen:

”I hvert enkelt Tilfælde ønskes nøjagtig Oplysning om, i hvilken *By* det ligger.”

Formulering af spørgsmål (ikke bare punkter)

Først som tidl. om **landskabet, kirken og kommunale forhold** – herefter:

■ ”Er der kommet nye **Skoler**; er de gl. ombyggede, el. nedlagte? (Opførelsesaar og Arkitekt). Er der **private Skoler, Realskoler, Højskoler** o. lign.?”

■ Er der **Forsamlings-, Menigheds- og Missionshuse**? (Opførelsesaar, Arkitekt).

■ Er der **Hospitaler, Stiftelser, Sygehuse, Fattiggaarde, Alderdomshjem**? Er de tidligere ændrede el. nedlagte (Opførelsesaar, Arkitekt og Antal Pladser ønskes oplyst).

■ Er der **Elektricitets-, Vand- og Gasværker**, kommunale el. private? (Anlægsaar)

■ Er der **Mejerier**? (Andels- el. Fællesmejerier, Opførelsesaar).

■ Er der **Brugsforeninger, Købmandshandler, Møller, Hoteller, Kroer**?

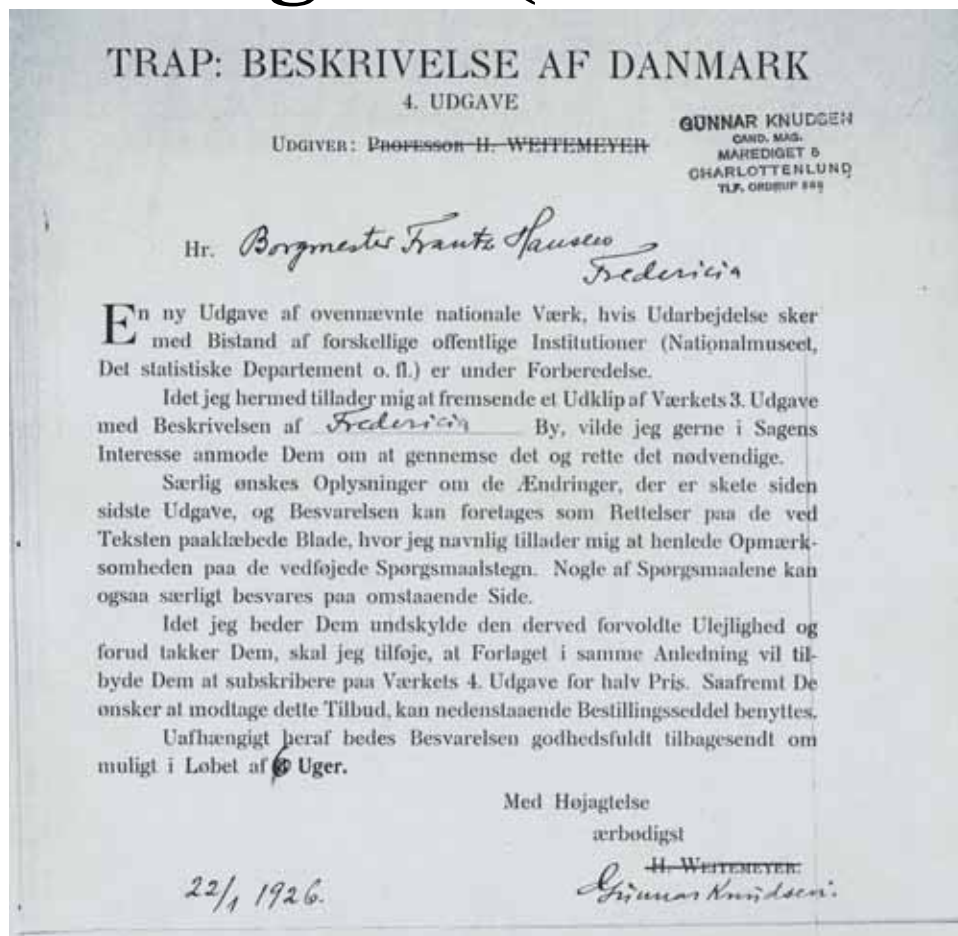
■ Er der **Fabriksanlæg** (ved de større ønskes Oplysninger om Arbejderantal og Produktion)...”

Herefter som tidl. spørgsmål om **større gårde**

(fra skema til *Trap Danmark*, 4. udgave, Vejle amt, RA 10091, pakke 28)

Skema til 4. udgave (købstadssovn)

Kilde: Udsnit af forside til skema, RA 10091, pakke 28

Trap DANMARK

Den 10. juni 1952.

5. UDGAVE

Statistik-topografisk-historisk beskrivelse
af Danmark

UDGIVET PÅ BEHÆLDELSER AF FORREDAKTORERNE CARL HANSEN OG CARL KNUDSEN

Spørgeliste til Blistrup sogn Høloø herred

Ans. oplysninger om sognets statistik og dens administrative forhold får redaktionen gennem Statens statistiske Departement. Ved oplysninger om bygninger og anlæg ønskes helst opførelses- eller anlægsskizter; ved betydelige bygninger arkitektens navn. I hvert enkelt tilfælde ønskes nøjagtig oplysning om, i hvilken by det ligger.

1. Angiver den i indledningen givne beskrivelse af jordbrugsforholdene?

Jå.

2. Der ønskes oplysninger om naturskønne steder, hvor folk søger hen på udfugter, til badning o.s.v.; om skete naturfredninger og omfang af disse. Om hoteller og gæstgiverier på steder af mere turistmæssig betydning, om feriekolonier og vandrehjem.

- Fredning af kystskråningerne i Raageleje
- Fredning af omgivelserne ved 10 gravhøje i Bakkebjerg
- Fredning af omgivelser ved Blistrup kirke

3. Er der sket ændringer i kommunale eller kirkelige forhold; hvilke og når?

med bistand
ke Departe-
: og Køben-

skrivelsen af
esse anmode

dste udgave,
i teksten på-

forud takker
n at subskri-
odtage dette

Ersgæde at subskribere for halv

5. UDGAVE

J. E. C. Gals Forlag

4. Er der sket ændringer ved kirken, fi
minst, men rettelser og tilføjelser
medde årtal på inventarstykker. Vt
skrivelse af bygningen og inventar ai
på kirkegården begravet landskendi

1930 fremsendeg
i køret: Skabelen,
restaurerede gressa
og restaureret 1.

5. Er der kommet nye skoler, offentlige
Er der sket omskænnelse eller nedlæg

Centralskole opfer
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

6. Nye bopælings-, menigheds- og mi

divisionshjæl.
Luthersk ell.

7. Er der oprettet hospitaler, stiftelser,
nedlagte? (Opførelsesår, arkitekt og

MM Alderdomshjem
Kommunal admin:
arkitekt Holge:

8. Nye mejerier? (Andels- eller fællesmejerier), slagterier, andelsvaskerier, andelskøledune el. lign. tekniske anlæg?
(Opførelsesår).

Blistrup Andelskøledune opført 1949
Raageleje: Andelsvaskerier opført og taget i brug i 1942
Smidstrup: Andelsvaskerier opført og taget i brug i 1941

9. Er der brugsforeninger, købmandsforeninger, møller, hoteller og kroer?

Blistrup brugsforening, mølle
Højelt 2 købmandsforretninger
Koldsbæk: købmandsforretning og smedie kro og pensionat
Raageleje: 3 købmandsforretninger, slagterforretning, bageriudsalg
Smidstrup: 3 købmandsforretninger, bageri, slagterforretning, 2 gartner
tømmerhandel, pensionater og feriehjem
Udsholt: 2 købmandsforretninger, børneferiehjem

10. Nye fabrikanlæg? (Ved de større anlæg oplysninger om arbejderantal og produktion.)

i Højelt oprettet savværk

11. Hvilke gårde har over 12 td. hartkorn? (Gårdens navn, hartkorn, ejendomskyld, areal og dets fordeling:
ager, skov o. l.v.) Ved de gårde, som behandles i det historiske afsnit, ønskes oplysning om tjener i de se-
nere år til fuldtidsansvarende af ejerrekken.

Lyshejgaard, 16 tdr. hartkorn, ejendomskyld 250.000 kr.,
heraf jordværdi kr. 150.000
Ager 147 tdr. land eng 8 tdr. land
have 2 tdr. land mose 1 tdr. land.
skov 12 tdr. land

12. Mindemærker rejst i anledning af bestemte begivenheder eller over bestemte personer (når rejst, kunstnerens
navn).

Raageleje: Mindesten rejst 1921 til minde om
fhv. gårdejer af Hesselbjerg Anders Nielsen

Flere skemaer dukkede op...

Fem forskellige spørgeskemaer er fundet:

- 1952 (Frederiksborg amt)
- 1955 (Odense amt)
- 1958 (Hjørring amt)
- 1960 (Ålborg amt)
- 1962 (Randers amt)

Særligt skema til købstadssogne
(supplement til skemaet over landsogne)

Skemaernes opbygning:

- Præcisering af spørgsmål
- Men også andre ændringer...

5. udgave

Sammenligning af udvalgt spørgsmål:

- "Nye mejerier? (Andels- eller fællesmejerier), slagterier, andelsvaskerier, andelskølehuse el. lign. tekniske anlæg? (Opførelsesår)"
(Frederiksborg amt, 1952)
- "Hvilke (nye) mejerier (andels- eller fællesmejerier), slagterier, andelsvaskerier, andelskølehuse, gas- og vandværker el. lign. tekniske anlæg? (Opførelsesår) Hvilke nedlæggelser af tekniske anlæg (mejeri, elektricitetsværk el. lign.)"
(Odense amt, 1955)
- "Hvilke (nye) mejerier (andels- eller fællesmejerier), slagterier, eller tekniske anlæg? (Opførelsesår) Hvilke nedlæggelser af tekniske anlæg (mejeri o. lign.)"
(Randers amt, 1962)

⇒ Jf. Det digitale Atlas over Kulturmiljøer i Danmark

Nye typer kom til, andre udgik

Skemaernes benyttelse:

- Udfyldt omhyggeligt
- Flere meddelere pr. sogn

Skematisk ordning af stoffet til
Trap: Danmark 5. udg.

Kirker tilh. der
Romersk-katolik
Kirker tilh. and
Kapeller (samme
Missionshuse (og
køler.

Kirkegårde.

Rådhus.
Administrations
Tinghus, arrest,
Politistation.

Amtstue.
Amtkontorer.
Toldkammer.

Stats- og kommun
Kommunale under
Private under-,
Tekniske skoler
Handelskoler.

Videnskabelige
Navigationsskol
Højskoler og ku
Landbrugsskoler

Biblioteker.
Museer.

Aviser.

Amts- og stats-
Kommunale sygeh
Private sygehus
Sanatorier og k
Sindesygehospi
Andsevageanstal

Alderdomshjem.
Borgerstiftelse
Velgerende fore
Børnesyler- og l

Gæsværker.
Vendværker.
Elektricitetsvær

Offentlige slæg
Markedehaller og
Mælkelaboratori

Brændkorpe.
Andre redningsk

Militære anlæg.

Kendte bygninger, apoteker, embedsboliger m. m.
Pengeinstitutter.
Teatre og teatersele.

Biografer.
Hoteller.
Restauranter.

Lystanlæg.
Fest- og dyrskuepladser.
Monumenter og minder (=kirkegårdsmonumenter).
Turistforeninger.

Sportsforeninger, sportsanlæg.
Friluftsbæde, badeanstalter.
Vandrerhjem.
Fritidshjem.
Feriekolonier.

Jernbaner og jernbanestationer.

Rutebiler og rutebilstationer.
Bytrafik.

Post og telegraf.
Telefon(hus).
Radiestationer.

Havne og havnesadministration.
Skibe- og færgeruter.

Lufthavne.
Lufttrafik.

Større industrivirksomheder.
Erhvervsråd.

Det er ikke meningen, at alle de ting, der er nævnt her skal medtages. De er kun nævnt, således at det i givet fald er muligt at henføre dem til en passende gruppe. I mindre byer kan det være rimeligt at slå flere grupper sammen til een. De enkelte institutioner m. v. adskilles ved en -, hvorefter navnet følger i kursiv.

Resultater af arkivstudierne

- Værkets fokusområder
  - Kontinuitet mellem de forskellige udgaver (redaktører, inspiration fra forrige udgave)
  - Intern og ekstern kontrol af oplysningerne
  - Indsigt i arbejdsrutiner og indsamlingspraksis
  - Tendens: Stadig mere systematisk
  - 5. udgave (og måske 4. udgave) skiller sig ud
  - Forskelle på de enkelte bind (4. og 5. udgave)
  - Fokus på geografisk beliggenhed (stednavne)
- ⇒ Opmærksomhed på disse forhold ved benyttelse

Beskrivelse Arial 10 **F** **K** **U**

Registrering Trap 5

IDTrap **Sogn** Sognekommune Bmk adm grænser

Herred Amt

 Bebyggelsesnavn Andet bebyggelsesnavn Nævnt først Udskiftningsår

Foreløbig vurdering Type Bmk type

Tabell over funktioner

IDFunktion	Funktion	Navn	Oprettelse	Beskrivelse
549	Kirke			
550	Anden kirke	Emmauskirken	1894	Metodistkirke, tårn opført 1912
551	Anden kirke	Betel	1955	Baptiskirke
552	Ting-/arresthus		1919	Bitingsted for Grindsted retskreds
553	Politikontor/-station			I ting- og arresthuset
554	Valgsted			For Vejle amts 4. opstillingskreds
555	Sessionssted			
556	Centralskole		1941	M realafdeling, opført 1940-41
557	Bibliotek		1918	I skolen
558	Missionshus		1899	I Udvidet 1957

Post: af 39

BmkTrap-oplysninger

Bmk kort

Vis

Post: af 882

Min benyttelse af *Trap Danmark*

- Værket kan belyse de nye byers opståen, udvikling og særlige karakteristika
- Kvantitativt og kvalitativt
- Værket må benyttes sammen med andre kilder – især kort, som kan forbedre dets brugbarhed (muligt at placere funktionerne)

Materiale og værktøjer	Udtryk	Prioritet	Metode
Trap 1.-5. udgave analyseret i Access, Excel og GIS	Trap 5: Kvantitativ og kvalitativ	XXX	Beskrivelse af fordelingen ved hjælp af fempunktsopsummering (fraktiler), middelværdi og standardafvigelse samt dendrogram. Beskrivelse af samvariation med befolkningstal Tematiske kort
	Trap 4: Kvantitativ og kvalitativ	XX	
	Trap 3: Kvantitativ og kvalitativ	X	
	Trap 2: Kvantitativ og kvalitativ	X	
	Trap 1: Kvantitativ og kvalitativ	X	
	Dendrogram (kvantitativ, udvikling)	X	
	Hovedgrupper (1-11) – kun Trap 5	XX	
	Den "typiske" by	XX	
	Grovtypologisering efter funktion	XXX	
	Tematiske kort	XXX	

[Forside](#)

[Kontakt Vejle Amt](#)

Kulturmiljøer

Log ind

Kulturmiljøer

ID-nr

Navn

Kategori/Type
[Alle]

Bevaringsgrad
[Alle]

Elementer indenfor sogn
ALMIND (Kolding)

Elementer indenfor kommune
Børkop

Fritekstsøgning

Søg

Zoom til udvælgelse

Fjern udvælgelse

Opret ny (F7)

Kulturmiljøer Elementer Kort Lokalisering

Id-nr.	Elementnavn	Stednavn	Type	Sogn
--------	-------------	----------	------	------

http://gis.vejleamt.dk - Avanceret søgning for elementer - Microsoft Inter...

Herred

Kommune ...

Ejerlav

Stednavn

Elementnavn

Fundet på kort

Minorerede sognekort Ikke afkrydset

Målebordsblade ca. 1870

Målebordsblade ca. 1930

4 cm kort ca. 1970

4 cm kort ca. 1990

Andet kort

Andet kort navn

Kilde(r)

Trap 5 Afkrydset

Trap 4

Trap 3

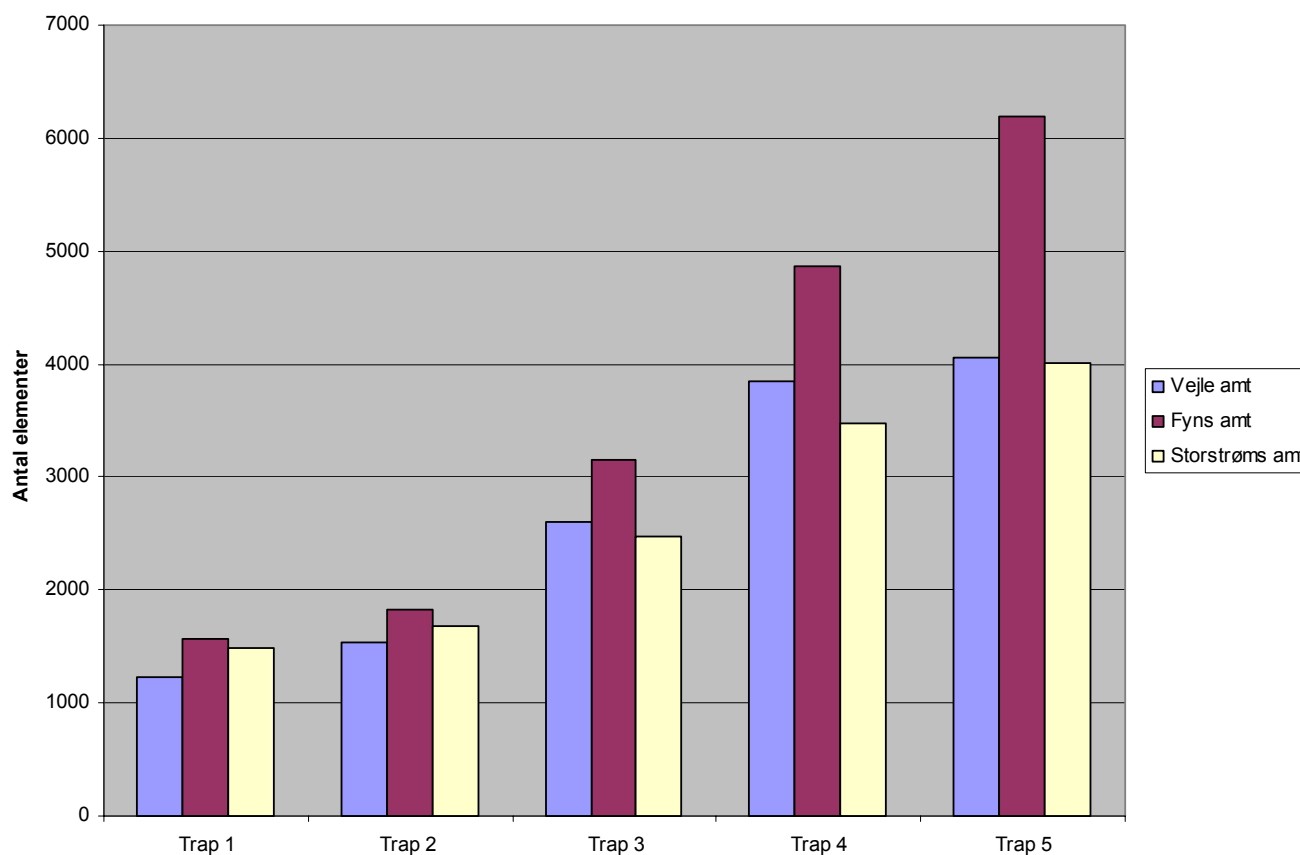
Trap 2

Antal "elementer"

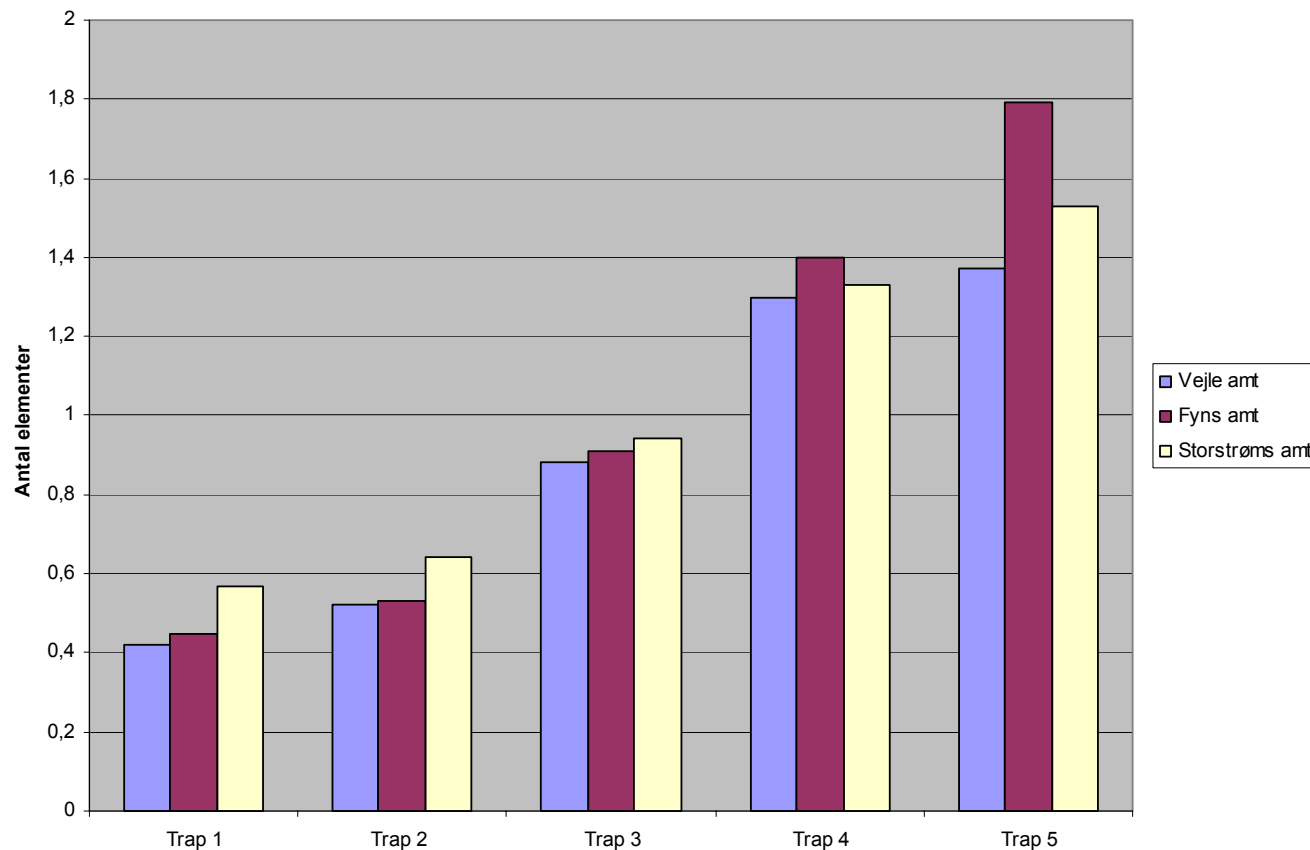
Elementer i *Trap Danmark* 1.-5. udgave (antal)

”Elementernes” fordeling (tæthed)

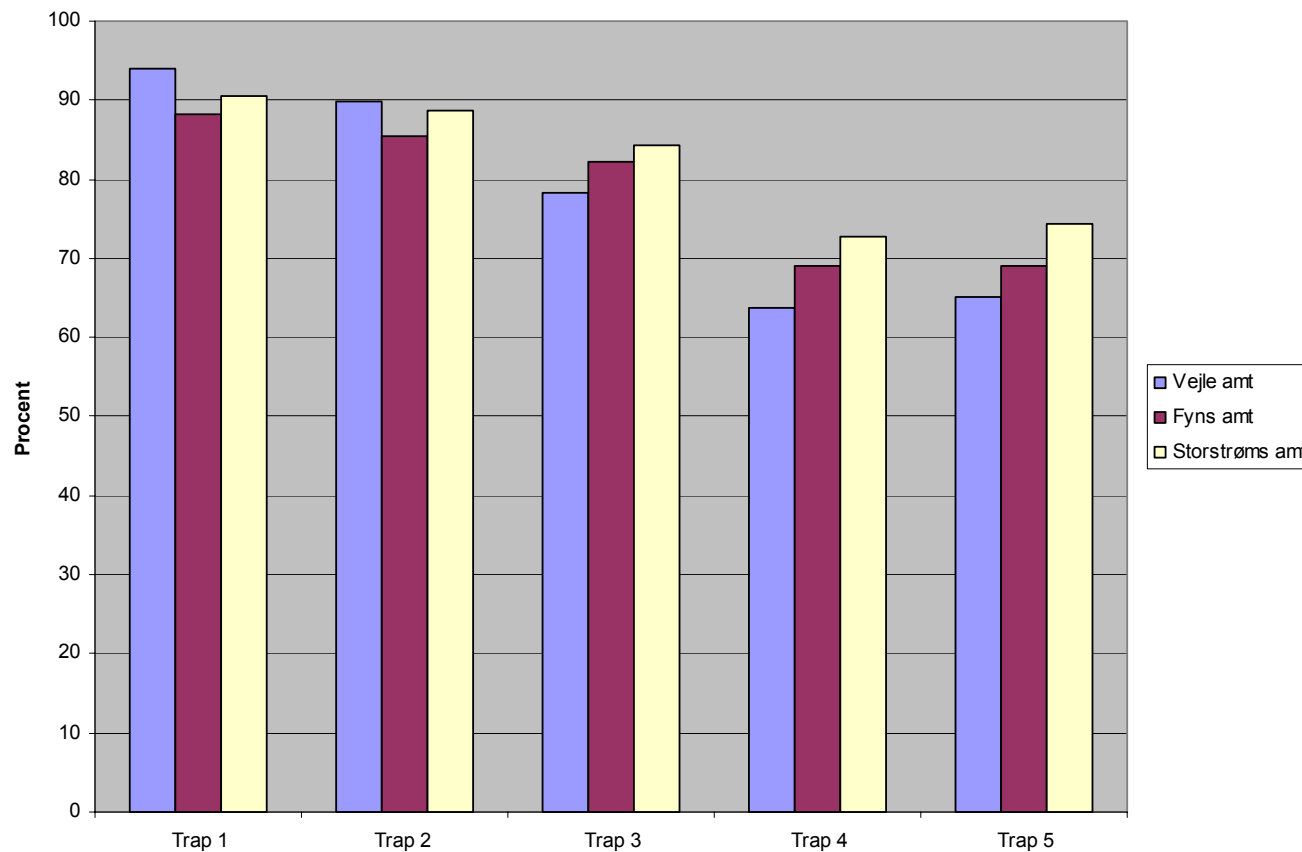
Elementer i *Trap Danmark* 1.-5. udgave (antal pr km²)

”Elementer” afsat på kort

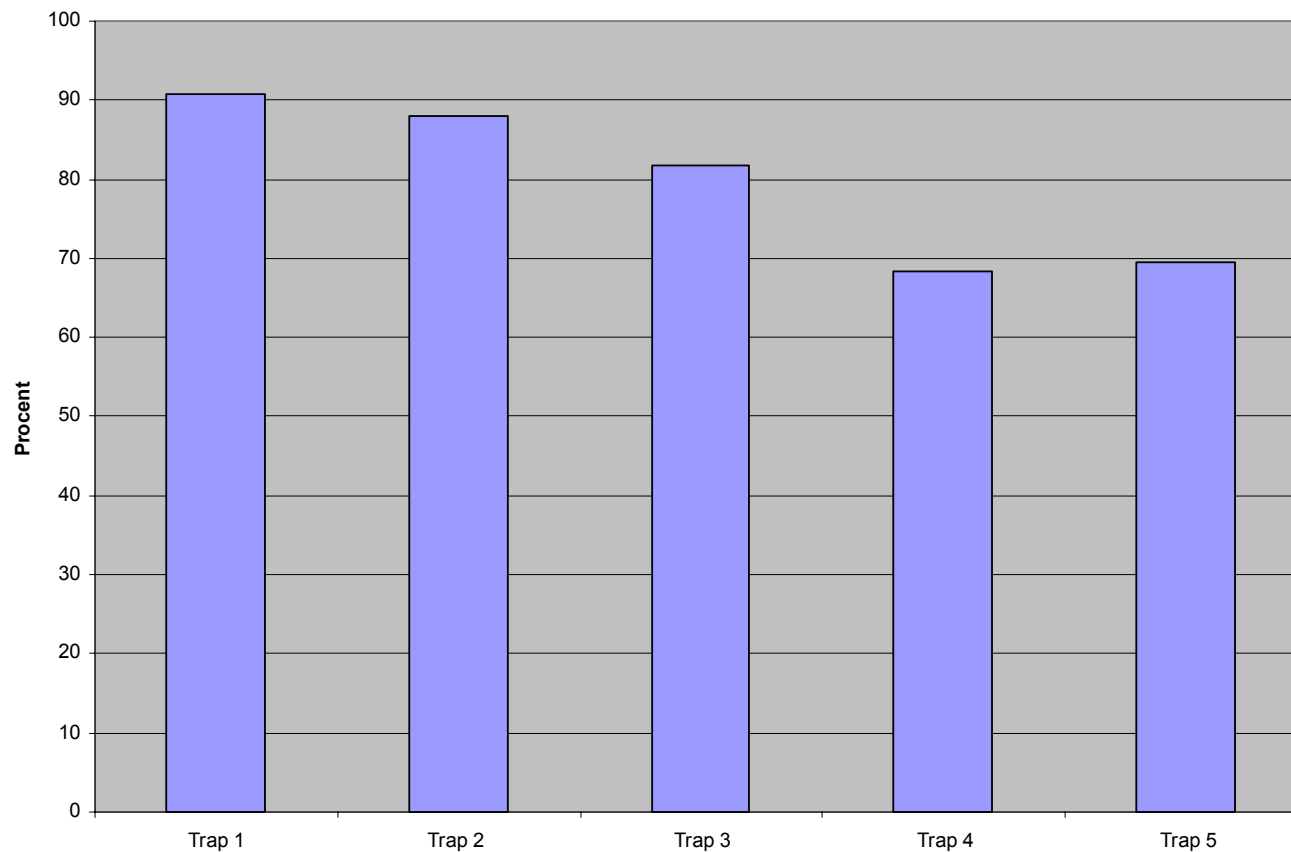
Elementer i *Trap Danmark* 1.-5.-udgave fundet på kort (procent)

Elementer afsat på kort (alle områder)

Afsat på kort (alle områder)

Konklusion

Resultater af den kildekritiske gennemgang og de praktiske erfaringer med værket:

■ *Trap Danmark* kan give et enestående overblik over udviklingen i Danmark i godt og vel et århundrede fordelt på fem nedslag, men værket må benyttes kritisk og kombineres med andre kilder, og især topografiske kort er et helt uundværligt supplement.

TAK FOR OPMÆRKSOMHEDEN